

LISAD

Lisa 1 – Mõisted

Digiriik - Riigi toimimise mudel, kus avalikud teenused, haldusprotsessid ja suhtlus kodanikuga toimuvad valdavalt digitaalselt. See hõlmab taristut (X-tee, eID), andmekogusid, teenuseid ja lahendusi s.h. tehisar, algoritmi ja tegumipõhiseid teenuseid, mis töötavad sujuvalt, turvaliselt ja tõhusalt.

Tegum – (ingl. k. *Agentic AI*) - Uue põlvkonna autonoomne tarkvaraline ning tehisarupõhine agent, mis ei tugine inimese sisendile vaid tegutseb ennetavalt eraisiku, ettevõtte või riigi nimel.

Tehisar – (ingl. k. *Artificial Intelligence*) - Andmetel ja algoritmidel põhinev tehnoloogia, mis suudab täita ülesandeid, mis tavaliselt nõuavad inimõistust (nt mustrite tuvastamine, otsustamine). Käesolevas arengukavas käsitletakse tehisar läbiva platvormina, mis tõstab tootlikkust kõigis sektorites ja on proaktiivsete teenuste mootoriks.

Personaalne riik – riigivalitsemise mudel, mille keskne eesmärk on pakkuda inimesekeskseid, proaktiivseid ja asutustevaheliselt sujuvaid avalikke teenuseid, integreerides selleks laialdaselt andmeid, tehnoloogiaid ja tehisintellekti.

Sündmusteenus – otsene avalik teenus, mida mitu asutust osutab ühiselt, et isik saaks täita kõik kohustused ja kasutada kõiki õigusi, mis talle tekivad ühe sündmuse või olukorra tõttu. Sündmusteenus koondab mitu sama sündmusega seotud teenust (edaspidi osateenus) kasutajale üheks teenuseks.

Proaktiivne teenus – otsene avalik teenus, mida asutus osutab oma initsiatiivil, isikute eeldataval tahtel ja riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogude andmete alusel.

EUDI digikukkur – (Euroopa digiidentiteedi tasku) Uue põlvkonna mobiilne isikutuvastusvahend (eID), mis võimaldab kodanikel tõendada oma isikut ja jagada digitaalseid dokumente (nt juhiluba, retseptid, diplomid) turvaliselt ja piirideta nii Eestis kui ka kogu Euroopa Liidus.

Kerksus – (ingl. k. *resilience*) Ühiskonna ja riigi vastupanuvõime küberohtudele ja kriisidele. Kerksus ei tähenda vaid tehnilist kaitset, vaid ka võimet rünnakutest kiiresti taastuda, ühiskonna teadlikkust (küberhügieen) ja valmisolekut hübriidohtudeks.

Hukukindlus – taristu ja seda toetavate süsteemide võime säilitada kriitilised funktsioonid, taluda ootamatuid häireid, piirata kahjustuste ulatust ning taastuda rikestest, rünnakutest või kriisidest viisil, mis tagab teenuste toimimise ning tagada vajadusel kriitiliste teenuste toimepidevus väljaspool Eesti vabariigi territooriumi.

Lisa 2 – Olukorra analüüs ja tegevused arengukava eesmärkide täitmiseks

Alaeesmärk I. Maailma parim digiriigi kasutajakogemus

1. Personaalne riik ja kasutajakesksed teenused

Eesti on üks väheseid ühiskondi maailmas, kus on võimalik enam-vähem kõik oluline digitaalselt ära teha või korda ajada. Digiühiskond on kujunenud lahutamatuks osaks Eesti igapäevasest elust, rahvusvahelisest eduloost, identiteedist ja majanduskasvust. Senised digitaalsed lahendused teenuste osutamisel on aga ajale jalgu jäämas ja teenuste kasutajakesksuse saavutamiseks on vaja uut tõuget. Erasektoris välja töötatud nutikate digilahenduste eeskuju on tekitanud ühiskonnas ootuse näha samasugust arengut ka valitsus- ja kohaliku omavalitsuse asutuste otseste avalike teenuste puhul. Tehnoloogia on loonud juba eelduse, et avalikud teenused ümber mõtestada ja arendada need nutikaid lahendusi kasutades nüüdisaegseks, efektiivseks ja **kasutaja vajadustest lähtuvaks**.

Personaalne riik tähendab avalike teenuste ümbermõtestamist nii, et nende kasutajate jaoks jääb keskvalitsuse ja kohaliku omavalitsuse keerukus varju. Nad saavad oma toimingud aetud võimalikult lihtsalt ja siis, kui on vaja, ning enda jaoks sobivaimas kanalis. Selliseid teenuseid, mille abil inimene saab täita oma kohustusi või kasutada õigusi, mille riik on talle seadusega andnud, nimetatakse **otsesteks avalikeks teenusteks**. Otsest avalikku teenust võib osutada digitaalselt või vajaduse korral ka füüsilises kanalis. Ka siis, kui teenus ise ei ole digitaalselt kättesaadav, kuulub Eestis otseste avalike teenuste juurde üldjuhul alati IT-komponent, sest asutus ise kasutab teenuse osutamiseks infosüsteemi.

Praegu on maailmas avalikus sektoris tõusuteel pool- või täisautomaatsed otsusetoetsüsteemid, mis võimaldavad kasutada tehisaru ja masinõpet proaktiivsemaks teenuste osutamiseks. Kuigi **sündmus- ja proaktiivsetest teenustest** on räägitud eesmärgina pikemalt, oleme nende loomisel veel teekonna alguses. Arengukava uuendamise seisuga on inimeste jaoks riiklikus **teabeväravas kättesaadavad kaheksa eraisiku sündmusteenust infoteenustena** (sh saab inimene esitada digitaalse avalduse abiellumiseks) ja ellu on viidud viis projekti ettevõtjate sündmusteenuste loomiseks. Sarnane olukord on proaktiivsete teenustega, kus peale mõne automatiseeritud teenuse (nt isikukoodi saamine lapse sündides, üksi elava pensionäri toetus) on seni loodud vaid üksikud pakkumuspõhised proaktiivsed teenused (nt perehüvitiste pakkumine).

Teenuste kujundamisel on peamine lähtuda selle kasutajast. See tähendab, et teenused personaalses riigis on sündmuspõhised, proaktiivsed ja inimesekesksed. Hea teenus **loob kasutajale oodatavat väärtust** ehk teenus teeb seda, mida kasutaja ootab, et see teeks (mitte seda, mida me arvame, et see peaks tegema), ning on lihtsasti leitav ja kasutatav. Selliselt arendatud ja osutatav teenus aitab ka teenuse arendamiseks ja osutamiseks vajalikke ressursse eesmärgipäraselt ja efektiivselt kasutada.

Personaalse riigi mõtestamiseks ning konkreetsemate eesmärkide seadmiseks on välja töötatud eraldi visioonidokument „[Personaalse riigi valge raamat](#)“.

Kasutajakesksete teenuste arendamiseks ja osutamiseks on valdkonnale seatud kolm eesmärki:

1. **Otseste avalike teenuste kasutajakeskne juhtimine ja arendamine on üleriigiliselt koordineeritud.** Selleks:
 - Tagame ühtse kasutajakesksete teenuste standardi, mis hõlmab teenuste kujundamist, arendamist, juhtimist ja mõõtmist, ning uuendame seda.
 - Avaliku sektori asutustes tagame jätkuvalt **teenuste kvaliteedi mõõtmise tava ja ühetaolise metoodika**.
 - Täiendame **teenuste omanike ja koordinaatorite rolli, teadmisi ja oskusi**, arendame **teenuste juhtimist avaliku sektori asutustes** ning koordineerime kesksete koostöökogude tööd.
 - Loome ja pakume teenuste omanikele **teenusehaldustööriistu**, sealhulgas muudame üleriigilise keske teenusekataloogi kasutusmuugavaks.

- Investeeringe **teenuste kasutajakesksuse ja digiligipääsetavuse parandamisse**, sealhulgas fookustatult e-residentidele mõeldud digiteenuste arendusse.

2. **Avalikud teenused on lihtsalt kasutatavad: minnakse üle sündmuspõhiste ja proaktiivsetele teenustele.** Selleks:

- Arendame iga eraisiku sündmusteenuste arendusplaanis oleva elusündmuse kohta välja **sündmusteenuse** ja uuendame pidevalt arendusplaani. 2025. aastal valmib elusündmusteenuste uuendatud visioon ja uute elusündmusteenustega täiendatud tegevuskava (2025–2028).
- Toetame **elusündmusteenuste** proaktiivseks muutmist seal, kus asjakohane.
- **Toetame keskvalitsuse ja KOVi üksuste koostööd**, pakkumaks inimestele sündmusteenuste osutamisel ühtset kasutajateekonda.
- Avame võimalusel riikliku teabevärava **platvormi elusündmusteenuste osutamiseks ka erasektorile**.
- Toetame **sündmusteenuste väljaarendamist ettevõtjatele**, sealhulgas e-residentidele (toetame ettevõtluse arengukava sellekohast osa).
- Aitame kaasa **proaktiivsete teenuste arendamisele**, et muuta proaktiivseks ka sündmusteenustest kõrvale jäävad teenused.

3. **Digiriigi ühislahendused ja -platvormid toetavad kasutajakesksete teenuste osutamist.** Selleks:

- Arendame edasi **riiklikku teabeväravat**, muu hulgas laiendades seda ka ettevõtja digiväravaks ja ELI ühtse digivärava lüüsiks.
- Tagame kõikide **avalike teenuste ja digiriigi platvormide puhul ühtse kasutajakogemuse**, teenuste kättesaadavuse ja bürokraatlike protsesside kiirendamise, rakendades tehisaru tehnoloogiat, sealhulgas viime ellu Bürokrati kontseptsiooni.
- Arendame välja **riikliku postkasti**, tagame selle laialdase kasutuselevõtu ning seadustame selle riikliku teadete ja dokumentide kättetoimetamise põhikanalina traditsioonilise postiteenuse asemel.
- Soodustame ja toetame **üleriigiliselt disainisüsteemide**¹ eesmärgipärast kasutamist ja juhime disainisüsteemide arendamist.
- Juhime **kesksete teenuste komponentide ja platvormide üleriigilist kasutamist**.

2. Andmepõhine ühiskond ja tehisaru

Andmete ja tehisaru valdkonna eesmärk on **kujundada Eesti andmete väärindamise ja targa kasutamise toel juhtiva andmemajanduse ja avaliku halduse kvaliteediga riigiks maailmas**.

Eesti riigi, majanduse ja ühiskonna siht on olla uuendusmeelne ja teadmispõhine, kasutada uusi tehnoloogiaid ja ärimudeleid ning tagada tehnoloogia usaldusväärsus ja inimkesksus. See aitab kaasa, et hüvede saamine riigilt, suhtlus riigiga ja avalike teenuste kasutamine on võimalikult mugav ning arvestab inimese ja ettevõtja vajadustega. Inimeste ja ettevõtjate õigused ja huvid peavad olema tõhusalt kaitstud, samuti peab neile tagama ennast puudutavate tegevuste ja andmete läbipaistvuse ning ulatusliku kontrolli nende tegevuste ja andmete üle. Peame toetama, et Eesti ettevõtted oleksid nutikad ja uuendusmeelsed ning kasutaksid oma teenuste osutamisel ja väärtuse loomisel laialdaselt ka andmeid ja tehisarul põhinevaid lahendusi. Avalik sektor peab toetama Eesti inimesi ja ettevõtteid, lähtudes teadmise- ja andmepõhisest juhtimisloogikast, ning olema seejuures oma tegevuses avatud, läbipaistev ja tõhus.

Eesti on seadnud eesmärgi kahekordistada majandust aastaks 2035². Selle oluliseks eelduseks on andmete ja tehisaru kasutuselevõtt nii era- kui avalikus sektoris. Generatiivse tehisaru abil on võimalik tippajal suurendada Eesti tööjõutootlikkust üle 8% aastas.³ Kuigi juba praegu on avaandmete valdkonna majanduslikuks mõjuks hinnatud üle

¹ Nt Veera: [Veera disainisüsteem 1.0.0](#).

² Majandusplaan: [Majandusplaan | Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium](#).

³ [Raport "The economic opportunity of AI in Estonia", 2024](#).

400 miljoni euro aastas, aitaks parem andmete avalikustamise ja taaskasutamise praktika seda mõju veelgi kasvatada. Inimkeskse andmekorralduse kujundamisel on näha, et inimesed tahavad andmekasutust rohkem kontrollida – üle 72% inimestest on valmis oma andmeid igal aastal kontrollima, hüppeliselt on kasvanud andmejälgija ja andmenõusolekuteenuse kasutamine.

Seatud eesmärkide saavutamise oluline eeldus on andmepõhisus ehk oskus andmeid süsteemselt, efektiivselt ja turvaliselt koguda, hallata, kättesaadavaks teha ning eri eesmärkidel kasutada; samuti suutlikkus rakendada tehisarul põhinevaid lahendusi targalt ja säästlikult, tagades samal ajal isikuandmete tõhusa kaitse, küberturvalisuse, digilahenduste õiguspärasuse ja usaldusväärsuse. Väärrib eraldi rõhutamist, et need oskused ei puuduta ainult nn andmespetsialiste – oluline on ka juhtide ja kõigi valdkondade spetsialistide oskus näha ja kasutada andmeid kui väärtuslikku vara ehk kasutada andmeid oma juhtimisotsuste ja tegutsemise loomuliku osana.

Andmete ja tehisaru valdkonna eesmärkide ja eri valdkondade koostöö kirjeldamiseks on välja töötatud [„Andmete ja tehisintellekti valge raamat“](#).

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamist on kavandatud kolme alaeesmärgi kaudu:

1. **Andmed tööle: tõhustame riiki ja majandust**, sealhulgas arendame ökosüsteemi, andmehaldust, andmete avalikustamist, teadus- ja arendustegevust, reaalamajandust ja andmepõhist juhtimist. Selleks:
 - Looime **tulevikukindla andmemajanduse ökosüsteemi** kontseptsiooni ning viime ellu vajalikud õigusmuudatused ja tegevused, sealhulgas loome valdkondlikud andmeruumid ja andmeturuplatsi, võimaldamaks andmevahetust avalikus ja erasektoris, nende vahel ning inimestel avaliku ja erasektoriga.
 - Koostame **kõigis avaliku sektori organisatsioonides pikaajalise andme- ja tehisaru strateegia ja tegevuskavad** vähemalt osana organisatsioonide olemasolevast strateegiast ja tegevuskavadest ning tagame ressursi nende tulemuslikuks rakendamiseks.
 - Töötame välja asutuste **andmeüksuste rolli-, kompetentsi- ja toimimismudelid** ning loome nende järjepidevat parandamist toetava küpsushindamise metoodika.
 - Kehtestame põhimõtte, et **avalik sektor küsib lõppkasutajalt andmeid ühe korra** ning erasektor sisestab andmed ettevõtja süsteemidesse ühe korra, lähtudes reaalsest andmevajadusest ja standarditud asutuseülesest taksonoomiast, sealhulgas andmete riskkasutuse vajadusest.
 - Tagame, et kõik **riigi (ava)andmed on andmete teabeväras leitavad ja kasutatavad**, arvestades andmete tundlikkust, kasutajate vajadusi ja ootusi ning juurdepääsupiiranguid.
 - Tagame piisavad investeeringud **suure arvutusvõimsusega taristu arendamiseks ja uuendamiseks**, et tagada tehnoloogilise võimekuse pidev paranemine ning võimaldada teadusasutustele, avalikule ja erasektorile hea juurdepääs suurele arvutusjõudlusele.
 - Toetame **erasektori andmepõhiste teenuste arendamist kogu ettevõtte ja teenuse elukaare kestel**, pakkudes nii finants- kui ka muud tuge ning meetmeid, sealhulgas tehnilist tuge ja abi äriplaani koostamisel, teenuste lokaliseerimisel ja äristrateegia loomisel.
2. **Tehisaru riigi ja ühiskonna igas nurgas: kasutame tehisaru kõikjal**, sealhulgas avalikus ja erasektoris, keeletehnoloogias, hariduses. Panustame teadus- ja arendustegevustesse. Selleks:
 - Looime kõigis **avaliku sektori organisatsioonides tehisaru rakendamise plaani**, vajadusel osana senistest digipöörde- jmt plaanidest, ja toetame selle elluviimist. Selleks tagame paindlikud ja mahult piisavad rahastusvõimalused ning toe tehisaruprojektide käivitamisel, elluviimisel ja haldamisel.
 - Tehisaru laialdaseks kasutuselevõtuks **pakume ettevõtetele rahastust ja tuge**.
 - **Arendame ja võtame kasutusele keeletehnoloogilised lahendused**, mis toetavad erivajadustega inimesi ja teenuste kättesaadavust neile, kohandades sealhulgas kõnetuvastuse, viipekeele ja kõnesünteesi tehnoloogiaid. Samuti digiteerime, märgendame ja väärindame eesti kultuuri- ja keeleruumi allikaid.

- Tagame, et eesti keele andmed on lihtsasti leitavad ning kasutatavad. Arvestame kõigi osapoolte, sealhulgas autorite ja meediamajade huvidega. Selleks **loome keeleandmeruumi koos vajaliku taristu ja tugimeetmetega**.

3. Inimese heaks: kasutame andmeid ja tehisaru inimkeskselt ja usaldusväärselt, sealhulgas arendame vastavat õigusruumi ning edendame rahvusvahelist koostööd. Selleks:

- Arendame õigusruumi, et **tagada põhiõiguste kõrgetasemeline kaitse, mis samal ajal looks turuosaliste jaoks vajaliku õigusselguse**.
- Arendame ja rakendame laialdaselt **inimkeskselt andmekorraldust toetavaid teenuste komponente** (digitaalne kaksik, andmenõusolekuteenus ja andmejälgija), tagades seeläbi inimestele ulatusliku ülevaate isikuandmete kogumist ja töötlemist hõlmavatest toimingutest ja nende läbipaistvuse.
- Arendame välja ja võtame kasutusele **privaatsust säilitavad tehnoloogiad⁴**, vähendamaks privaatsusriivet andmetöötlustel ja võimaldamaks laiemat andmetöötlust ning innovatsiooni.
- Rakendame ulatuslikult **andmekaitse põhimõtteid**. Inimkesksuse põhimõte on integreeritud laiemalt andmehalduse korraldamisega.
- Looime **inimkeskse ja usaldusväärse andmete ja tehisaru arendamist ja kasutamist toetava kompetentsikeskuse**.
- Pakume **era- ja avaliku sektori asutustele tehisaru katsetuskeskkonda (nn liivakast)**. Eesmärk on osutada tugiteenust, mis võimaldaks analüüsida ning testida avaliku ja erasektori tehisaruprojektide lahendusi, tagada nende vastavus õigusruumis sätestatule ning jagada parimaid praktikaid.

3. Töökindlad digiriigi teenused ja platvormid

Digiriigi teenuste ja andmevahetuse tõrgeteta toimimine sõltub kvaliteetsest alustaristust ja pidevast arendamisest. Eesti riigi alustaristu seisab silmitsi mitme proovikiviga, sealhulgas kasvava keerukuse, talendipuuduse ning muutuvate ootuste ja vajadustega, mis hõlmavad turvalisust, paindlikkust ja toimepidevust. Selleks et säilitada Eesti digiriigi kestlikkus ja võimaldada uute lahenduste kasutuselevõttu, on oluline, et üleriigiline koostöö muutuks tõhusamaks. Ühtsete suundade ja nõuete kehtestamine aitab tagada koostalitlusvõime ning vältida lahenduste dubleerimist, võimaldades keskenduda tehnoloogiliselt optimaalsemate lahenduste loomisele.

Eesti digiriigi alustala on olnud jõuline digitaliseerimine, mida on võimaldanud hajus toimemudel ja kesksete taristukomponentide arendamine. Tulevikus tuleb olemasolevaid platvorme, nagu digiidentiteet ja X-tee, pidevalt arendada, lähtudes tehnoloogia ja kasutajate vajaduste arengust. Samas peab digiriigi taristu muutuma vastupidavamaks ning suutma toimida ka suuremate kriiside korral. Üha olulisemaks muutub üleminek pilvelahendustele, mis tagab paindlikkuse ja kulutõhususe, ning andmesaatkondade kasutamine, mis aitab kriitilisi andmeid turvaliselt säilitada väljaspool riiki.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamine on kavandatud kahe alaeesmärgi kaudu:

- 1. Koostoimeline ja jätkusuutlik digiriik.** Arengusuundadena tuuakse esile platvormide (nagu digiidentiteet, X-tee) arendamine, platvormteenuste arendamine, tehnoloogiliste lahenduste taaskasutus. Selleks:
 - Viime ellu identiteedihalduse ja elektroonilise identiteedi valges raamatus kokkulepitut. Arendame selle alusel pidevalt edasi **riiklikku digiidentiteeti, selle kandjaid, baastarkvara ja rakendusi**, et liikuda mugava ja turvalise vahendivaba isikutuvastuse poole. Esindame jõuliselt Eesti huve ELi tasandil uute digiidentiteediplatvormide arendamisel.
 - Võtame kasutusele **ELi digikukru**.
 - Arendame pidevalt edasi **X-tee baastarkvara** ja edendame X-tee kodumaist kasutamist.

⁴ **Privaatsuskaitse tehnoloogia(d)** – info- ja sidetehnoloogilised meetmed, tooted või teenused, mis kaitsevad privaatsust isikustatavate andmete välistuse või vähendamise või isikustatavate andmete tarbetu ja/või soovimatu töötamise vältimisega, samas säilitades süsteemi võimed.

Privaatsustehnika – distsipliin, mis keskendub juhistele, kuidas vähendada privaatsusriske ning põhjendada otsuseid ressursside paigutamiseks ja meetmete toimivaks rakendamiseks infosüsteemides.

- Võtame kasutusele ja arendame välja nüüdisaegsed **taaskasutust võimendavad ja skaleerimist toetavad arhitektuuripõhimõtted**.
- Võtame kasutusele ja arendame edasi **tööriistu ja platvorme taaskasutuseks ja koostööks**, sealhulgas riigi uuendatud infosüsteemi tehniliste teenuste ja andmekogude haldussüsteemi, koodi- ja jupivaramu, koostöörakendused jm.

2. Võimendav, toimepidev ja efektiivne alustaristu. Arengusuundadena tuuakse esile alustaristu konsolideerimine, pilvelahenduste kasutuselevõtt, digitaalne turuplats ja IKT-hanked ning ELi taristu koostöö ja taasteplaan. Selleks:

- Konsolideerime **arvutitöökoha- ja serveritaristuteenuse** osutamise kogu avalikus sektoris ühtse keskuse korraldada, et oleks tagatud digiriigi teenuste aluskihi parim võimalik kvaliteet ja kulutõhusus. Selle raames läheme üle rollide ja õiguste ühtsele haldusele.
- Otsime lahendusi, mis teevad **tehnoloogia ja teenusehankimise lihtsamaks**, näiteks digitaalne turuplats.
- Läheme avalikus sektoris **tervikuna üle pilvelahendustele**, sealhulgas kombineerides avaliku ja erapilve võimalusi vajaduste ja võimaluste järgi.
- Arendame IT-majades **pädevust pilvede kasutuselevõtuks**.
- Teeme koostööd ELi tasandil ja investeerime oma **digiriigi taristu ja ELi ühistaristu koostalitlusvõimesse**.
- Loomme **üleriigilise taasteplaani**, et kriisi korral kindlustada kriitilise taristu taastamine.
- Digiriigi toimepidevuse tagamise osana viime **andmesaatkonna** uuele tasemele.

4. Digiriigi arengu strateegiline juhtimine

Selles peatükis käsitletakse digiriigi toimimise ja arendamisega seotud sihte. Eesti eesmärk on luua ühtsetel põhimõtetel toimiv ja kestlik digiriik, kus teenused ja nende toimimiseks vajalikud infosüsteemid on pidevas arengus ja hästi juhitud. Keskne roll on ressursside jagamisel ja pädevuse kasvatamisel, et tagada digiriigi järjepidev areng ja kasutajakogemuse paranemine kogu riigi tasandil. Selline koordineeritud lähenemine aitab ühtlustada avaliku sektori teenuste kvaliteeti, suurendada efektiivsust ning toetada innovatsiooni edasiseks arenguks.

Digivaldkonna rohepöörde (roheline IKT) eesmärk on suunata Eesti digiriigi areng keskkonnasäästlikule rajale, et vähendada digiteenuste ja -taristu ökojalajälge. Selleks plaanitakse võtta kasutusele keskkonnahoidlikke lahendusi ning edendada keskkonnasõbralikku teadlikkust kõikides riigi IKT-arendustes ja -hangetes.

Samuti on võtmetähtsusega digioskuste arendamine, et tagada vajalik kompetents kõikides sektorites. See võimaldab edukalt nii uusi digiprojekte ellu viia kui ka olemasolevaid süsteeme tõhusalt hallata. Oskuste peatükis käsitletu hõlmab kõiki tarvilikke oskusi ja pädevusi DÜAKi elluviimiseks vajalike valdkondade arendamiseks.

Lisaks laieneb koostöö rahvusvahelisel tasandil, keskendudes ühislahenduste loomisele ELi ja lähiriikidega, et edendada rahvusvahelist andmevahetust ning toetada Eesti oskuste ja tehnoloogiate eksporti.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamine on kavandatud viie alaeesmärgi kaudu:

1. Avaliku sektori digimuutuste võimendamine ja juhtimine. Selleks:

- Toetame **nõustamise ja rahastusega digimuutuste elluviimist** avaliku sektori asutustes. Tagame, et digiteenuste arendusi plaanides ja teoks tehes kutsutakse kokku arutlusring äritegevuse, andmete ja arhitektuuriga seotud teemal. Fookuses on suuremahuliste digimuutuste programmid eri valdkondades, üleriigilised ühisarendused ning digiriigi teenuste kvaliteeti halvendavate pärandisüsteemide värskendamine või muutmine.
- Töötame välja **uue üleriigilise IKT juhtimise mudeli**, maandamaks tehnoloogilisest ja tarneahelate sõltuvusest tulenevaid riske.

- Juhime **digiriigi arhitektuuri arengut ja korraldame kogukondlikku koostööd**. Arendame välja ja hoiame ajakohasena ühtset informu digiriigi teenuste arendamise ja tehnoloogia rakendamise põhimõtetest, sealhulgas suuniseid andvat arendus- ja koostalitlusvõime raamistikku.
- **Tagame IKT-kulude läbipaistvuse** (sh teenuste ja infosüsteemide kulude läbipaistvuse). Riigieelarve infosüsteem peab andma detailse IKTga seotud üleriigiliste kulude ühtlustatud ülevaate (detailsena tehnoloogia juhtimise kontekstis). Rahandusministeerium koostöös justiits- ja digiministeeriumiga peab kaardistama võimalused ja leidma lahendused.
- Loomeme selgema ülevaate avalikus sektoris tehtavatest **IKT-arendustest ja kulukohtadest**.
- Kehtestame **arendusprojektide määruse**, mis tagab üleriigiliselt IKT ressursside mõistlikuma riskasutuse ning vähendab dubleerimist.
- Loomeme **digiriigi teenuste arendamise ja tehnoloogia rakendamise põhimõtete ühtse informu**, mis sisaldab suuniseid andvat arendus- ja koostalitlusvõime raamistikku. Hoiame informu ja raamistike ajakohasena.
- Edendame erasektoriga (sh idu- ja välisettevõtted) koostööd ning koostöövorme, sealhulgas **tellime rohkem lahendusi täisteenusena sisse**.

2. Digivaldkonna rohepöörde elluviimine. Selleks:

- Algatame ja viime valdkonnaülesena ellu **roheline IKT tegevuskava**.
- Edendame digiriigis **keskkonnasäästlike tehnoloogiate hankimist**, arendamist ja haldamist.
- Edendame ja toetame digiriigis **keskkonnamõju vähendavate tehnoloogiate rakendamist**, sealhulgas tärkavate tehnoloogiate, nagu asjade interneti ja tehisaru rakendamist.
- Koolitame pidevalt avaliku sektori töötajaid ja juhte, et neil oleksid ajakohased teadmised, **kuidas IKT-taristut keskkonnasäästlikult hankida** ning hallata, ning ka vajalikud oskused keskkonnamõju vähendamiseks tehnoloogiate rakendamise abil.

3. IKT-oskuste arendamine. Selleks:

- Edendame **digihiskonna arenguks vajalikke alusteadmisi ja erioskusi** (eelkõige, kuid mitte ainult) valitsussektori teenistujate ja juhtide seas täienduskoolituste ning digiriigi akadeemia kui keske platvormi kaudu.
- Viime koostöös partneritega ellu **riigi kui IT-tööstaja tegevusplaani**, sealhulgas katseprojekte, mis toetavad IT-talentide arendamist ning nende mobiilsust valitsussektoris ja sektorite vahel.
- Töötame partneritega välja ühiskonnas vajalike **digioskuste arendamise põhimõtted ja koostööraamistiku**. Toetame koostöös partneritega elementaarsete digioskuste omandamist eeskätt haavatavates sihtrühmades, pakkudes kvaliteetse ja kättesaadava koolituse võimalusi.

4. Väliskoostöö arendamine. Selleks:

- Julgustame kõiki oma partnereid ja liitlasi **aktiivselt panustama digiarengusse, küberturvalisuse suurendamisse** ning ühisprojektidesse.
- Osaleme ELi, Põhjala ja Balti piirkonna **koostöövormides, poliitikakujundamises ning õigusloomes**. Fookuses on rahvusvahelise koostöö edendamine, Eesti ühislahenduste ja digiriigi arhitektuuri kooskõla tagamine ning ühislahenduste loomine lähimate partneritega (sh paremaks koostööks teiste riikidega). Eesti on aktiivne ettepanekute tegija, projektidesse kaasaja ning avatud tehnoloogiliseks koostööks kogu regioonis. Olulisel kohal on rahvusvahelist koostööd arendavate organisatsioonide (nt NIIS) tegevuse propageerimine regioonis ning võimalike uute partnerite aktiivne kaasamine nende tegevustesse.

- Osaleme aktiivselt **Põhjamaade ministrite nõukogu koostöövormides** (sh MR-Digitalis ja selle alla kuuluvates koostöövormides), et edendada regioonis digiarengut ja rahvusvahelist koostööd. Otsime võimalusi loomaks Põhjala-Balti tasandil ühiseid võimeid ja tehnoloogiaplatvorme.
- Osaleme **teadmusvahetuse eesmärgil OECD ja Digital Nationsi koostöövormides**, samuti teeme digiriigiarendus eesliinil olevate riikidega ühisalgatusi ning taaskasutame partnerite loodud lahendusi, kui need ühtivad Eesti digiriigi aluspõhimõtete ja arhitektuuriga. Võtame ametkondlikul tasandil osa olulistest rahvusvahelistest kohtumistest, sealhulgas juhtivaid digiriike kaasavatest konverentsidest teadmusvahetuse ja digiriigi põhimõtete tutvustamise eesmärgil.
- Toetame **välisriikidele sisuteadmuse jagades ja riiklikke eksperte kaasates** Eesti IT-sektorit **digiriigi lahenduste ekspordil ning riigiasutusi äridiplomaatia vallas**.
- Teeme süvendatud **koostööd meie väärtusi ja tehnoloogilisi lähenemisi jagavate riikidega** üldise rahvusvahelise keskkonna kujundamiseks.
- Toetame **avaliku sektori kompetentsiga Eesti algatatud initsiatiive ning Eestis paiknevaid keskusi**, sealhulgas EU-LISAt, GovStacki, NATO DIANAt ning Tallinna Mehhanismi.

5. Innovatsioon ja sektoritevaheline koostöö edendamine. Selleks:

- **Algatame ja rahastame katseprojekte**, edendame selleks innovatsioonikoostööd erasektoriga ning võimaluse korral osaleme rahvusvahelistes algatustes. Käivitame uudsete lahenduste kasutuselevõtu algatusi.
- **Algatame ja viime ellu olulise mõjuga uute tehnoloogiate kasutuselevõtu programme**, sealhulgas osaleme ELi ühisalgatustes.
- Suurendame ja koordineerime **digiriigiga seotud teadus- ja arendustegevuse tellimust** riigis, levitame ja võtame kasutusele selle arendustegevuse tulemusi. Sealhulgas teeme tehnoloogiaarengu süsteemset seiret.
- **Edendame koostööd ja koostöövorme erasektoriga** (sh idu- ja välisettevõtetega), tellime rohkem lahendusi täisteenusena ning toetame IKT sektori ekspordivõimekust.
- Laiendame **digiriigi kogukonda** ehk infovälja ja arendusse kaasatud riigiväliste ekspertide ringi, vastavat ühistegevust ja teabevahetust.
- Korraldame digivaldkonnale olulisi **rahvusvahelisi kõrgetasemelisi sündmusi Eestis**.

Alaeesmärk 2: IT-vaatlik, turvaline ja kaitstud küberruum

1. Juhime riikliku küberturvalisuse arengut sidusalt ja selgelt

Küberturvalisuse tagamise vastutus on Eestis suuresti detsentraliseeritud. Digiriigi, sealhulgas elektroonilise teabe kaitsmine eeldab sujuvat valdkondadevahelist koostööd ja võimekust. Kuna mitu küberturvalisuse valdkonna tegevust on eri ministriumite vastutada, on poliitika planeerimisel oluline eesmärgid ühildada.

2024. aastal on ELi õigusaktide tõttu kasvanud kübervaldkonna standardimisega seotud teemade hulk (nt küberturvalisuse direktiividel ja küberturvalisuse määruel põhinevad sertifitseerimiskavad, küberkerksuse määruel, küberturvalisuse valge raamat), mistõttu tuleb hakata riigisiseseid tegevusi laiemalt koordineerima: looma ühist võimekust, planeerima ressursse ning kaasama seotud osapooli, partnereid ja olenevalt olukorrast ka teisi turuosalisi.

Avaliku sektori asutuste kulutused küberturvalisusele on väga erineva suurusega ning ühtset metoodikat kulude piisavuse hindamiseks on keeruline välja töötada. Oluline on parandada avaliku sektori teadlikkust, et IT-valdkonna eelarves peab arvestama ka küberturvalisuse kuludega. Toetused ja rahastustootlused, mis on mõeldud digitaliseerimisele, peavad arvestama ka küberturvalisuse komponentidega seotud kulu.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamiseks:

- Õigusruumi arendades ja küberturvalisust mõjutavaid valikuid langetades **võtame arvesse rahvusvahelisi suundumusi, valitsevat ohupilti, julgeolekuolukorda ning teisi küberturvalisuse, infoturbe ja andmekaitsega seotud muutusi.**
- Analüüsime ideed luua küberturvalisuse pädevusi koondav asutus või keskus, **millega paraneks riiklik koordineerimine ja valdkonna ekspertide koostöö**, ning teeme analüüsist lähtuva otsuse hiljemalt 2027. aastal.
- Ühtlustame kehtivaid **küberturvalisust ja andmekaitset reguleerivaid õigusakte** (riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus, avaliku teabe seadus, elektroonilise side seadus jt). Samuti **ajakohastame küberturvalisuse seadust**, mille käigus hindame ja korrastame kohustatud isikute ringi ning kohustuste ja järelevalvemeetmete proportsionaalsust, vähendades tarneahela ja muid asjakohaseid riske.
- **Töötame välja küberturvalisuse rahastamise jätkusuutliku kulumudeli**, sealhulgas riigi küberturvalisuse komponendi sihttaseme, mille avaliku sektori asutused peavad oma IKT-eelarvesse planeerima.
- Toetame kübervaldkonna **teadus- ja arendustegevusi ning innovatsiooni ja ettevõtlust.**

2. Suurendame kogu ühiskonna kerkust teaduspõhiselt ja tulevikukindlalt

Eesti ühiskonna, inimeste, asutuste, ettevõtete ja eluviisi kaitsmine küberohtude eest on seda edukam, mida laiapindsemalt ja mõtestatumalt sellega tegeletakse. Küberturvalisuse meetmed peavad arvestama tuleviku ja olemasolevate tehnoloogiliste ohtudega. Küberjulgeolek on oluline igas tehnoloogia-sektoris, alates koduelektroonikast kuni kosmosetehnoloogiani. Valdkondlik areng peab arvestama riiklike võimeid, infoturbe arengu seiret ja küpsushindamist, mis omakorda pakub tuge ka riiklikule kriisijuhtimisele ja riikliku julgeoleku tagamisele. Erinevad sihtgrupid vajavad erinevat lähenemist ning vajaduse selleks tingivad ka piiratud ressursid.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamiseks:

- Rakendame täiendavat kaitsekihti ehk **riiklikku küberkilpi prioriseeritud valdkondadele** (nt elutähtsatele teenustele ja taristule).
- Lepime osapoolte vahel kokku, kuidas on kõige otstarbekam luua **küberohupilt anonümiseeritud kujul**, arvestades isikute põhiõigusi ja ettevõtlusvabadust.
- Teadvustame **ühiskonnas valitsevaid küberohte ja igähe vastutust** nende vähendamisel ning jagame nõuandeid riskide maandamiseks.
- Loomes lahendused **E-ITSi meetmete rakendamise automatiseerimiseks**, et hõlbustada E-ITSi kasutuselevõttu väiksemates asutustes ja organisatsioonides.
- **Seirame tehnoloogilisi suundumusi ja tulevikutehnoloogiaid ning võimalusi nende turvaliseks kasutuselevõtuks.**
- **Korrastame kriisijuhtimise õigusruumi** ning tagame, et kübervaldkonna kriisimeetmed oleksid proportsionaalsed muude meetmetega.
- Lepime kokku metoodika ja kriteeriumid, mille alusel **diferentseerida küberturvalisuse nõudeid**, arvestades teenuse mõju ühiskonna toimimisele. Lähtudes riiklikest võimetest ja stsenaariumitest, täpsustame ja rakendame **toimepidevuse nõudeid** – kuidas tagada elutähtsate ja digiteenuste kriisikindlus.

3. Kujundame ennetavalt turvalise küberkeskkonna

Eesti kui silmapaistva digiriigi maine on avanud meile palju uksi küberjulgeolekukoostööks teiste riikidega. Eesti esindajatelt oodatakse rahvusvahelistes organisatsioonides kui mitte juhtrolli, siis aktiivset kaasalöömist küberjulgeolekut puudutavates teemades.

Üha teravam geopoliitiline olukord ja küberrünnakute üha sagedasem kasutamine rahvusvahelistes konfliktides (eriti just Venemaa sõjalises agressioonis Ukraina vastu) on selgelt näidanud, et Eesti senine poliitika – olla küberjulgeolekuga seotud teabe aktiivne pakkuja ja oma kogemuste jagaja – on tugevdanud kahepoolseid suhteid oluliste partnerriikidega.

Kuigi inimeste arvult ja territooriumilt väike, saab Eesti riik mõtestatult tegutsedes suunata küberkeskkonda mitte ainult kodumaal, vaid palju laiemalt. Peale osalemise ELi õigusloome, poliitiliste protsesside ja strateegiliste suundade kujundamises peame proovima mõjutada olulisi arenguid ka globaalselt, ÜRO protsesside või täpselt sihitatud arengukoostöö kaudu.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamiseks:

- Keskendume **prioriteetriikide puhul praktilisele koostööle**: regulaarne ohupiltide vahetamine, ühisõppuste korraldamine ning küberturvalisuse vallas parimate praktikate, tehnoloogiate ja teadmiste jagamine, sealhulgas elutähtsa taristu küberturvalisuse suurendamine ja erasektori kaasamine.
- Eesti kaitsemeetmete planeerimisel ja arendamisel **arvestame küberdomeenis riskiriikide ohuhinnanguid ning Ukraina kogemust ja õppetunde** seoses Venemaa agressioonisõjaga.
- Parandame Eesti **tehnilist ja analüütilist võimet algetada** koos partneritega **omistamisavaldusi**.
- Tagame kübervaldkonna rahvusvaheliste meetmete **riikliku koordineerimise** ning koos välisministeeriumiga **osalemise liikmesriikidevahelises küberkoostöös**.
- Hindame **rotatsioonivõimalusi ametkondade vahel** kompetentsi edendamiseks ja heade praktikate levikuks.
- Panustame **küberkogukonna eraalgatuslikesse üritustesse**.
- Toetame **reaalteaduste, arvutiteaduse ja küberturvalisuse valdkonna karjäärivalikute populariseerimist**, muu hulgas tüdrukute ja naiste seas, kaasates mõjuisikutena kogukonna liikmeid.
- Arendame **digi- ja küberoskusi kõigis haridusastmetes**.
- Panustame rahvusvaheliste arengukoostööprojektide juhtimisse, et mitmekülgsemalt ja tõhusamalt mõjutada küberkerksuse saavutamist ning edendada ettevõtete ekspordivõimalusi.

Alaeesmärk 3. Hüperühendustega Eesti

1. Ajakohase ja ettevaatava regulatiivse keskkonna loomine

Eesti sideturu toimimine põhineb Euroopa Liidu ühtse turu sideregulatsioonil, mis loob selged raamid konkurentsipõhise turu arenguks ning võimaldab väga suure läbilaskevõimega sidetaristu kiiret ja tõhusat rajamist. Eestis tegutseb mitu võrdselt tugevat kaabel- ja mobiilsideoperaatorit ning arvukalt piirkondlikke teenusepakkujaid, mis tagab tugeva konkurentsi ja lihtsa turulepääsu uutele ettevõtjatele.

Samas on Eesti kui väikese turu puhul risk, et ebasoodsate majandus- või regulatiivsete tingimuste kokkulangemisel võivad toimuda ootamatud ümberkorraldused või konsolideerumised, mis võivad vähendada konkurentsi. Riik on seetõttu kujundanud regulatiivset keskkonda nii, et see toetaks stabiilset ja tasakaalustatud arengut ning soodustaks koostööd taristute rajamisel, sh piirkondades, kus turg üksi ei toimi.

Eestis on edukalt kasutatud kiire interneti baasvõrgu ühise arendamise mudeleid, mis loob head eeldused nende rakendamiseks ka tulevikus. Mobiilsides on kasutusel kõik ELis harmoneeritud 5G-sagedusalad ning jälgitakse täiendavate globaalsete sagedusressursside võimalusi. Vajalikud 5G sagedused on turule toodud kiiresti ja tõhusalt ning ELi ja ITU tasandil tehtud otsused arvestavad Eesti huve.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamiseks:

- **Soodustame uudseid investeerimis- ja koostöömudeleid** sidetaristu arendamiseks.
- Uuendame **sidevõrkude ehitamise regulatsiooni**, et sidekomponent saaks taristu loomulikuks osaks.
- Teeme järjepidevalt **tõhusat järelevalvet turu toimimise üle**.
- Anname turuosalistele avalike konkursside kaudu **võimalikult kiiresti kasutada rahvusvaheliselt kokku lepitud ja kodumaal vabanevad sagedusressursid**.
- **Kujundame ning esindame Eesti seisukohti** ELi ja Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu (ITU) aruteludel.

2. Ülikiirete sidevõrkude arendamise kiirendamine

Eestis on sideettevõtjate rajatud võrkudele lisaks välja ehitatud ligi 7000 kilomeetri pikkune riiklik lairiba-baasvõrk, mis katab ühtlaselt kogu riigi ning on soodsa hinnaga kättesaadav kõigile sideettevõtjatele ja riigiasutustele. See on oluliselt parandanud sideteenuste kättesaadavust ja taskukohasust maapiirkondades. Kuigi Eesti paikneb ELi keskmisest eespool püsivõrgu lairiba kättesaadavuse poolest maal, on endiselt märkimisväärne hulk valgeid alasid. Kaugtöö ja -õppe levik on suurendanud kvaliteetse sidevõrgu tähtsust ning vajadus kiire ühenduse järele kasvab.

2020. aasta seisuga puudus ligikaudu 100 000 majapidamisel ja ettevõttel kiire püsiühendus. Esimese toetusmeetme abil said 40 000 neist 2023. aasta lõpuks valguskaablipõhise juurdepääsuvõrgu, mis vastab ELi 2030. aasta gigabitiühiskonna eesmärkidele. Siiski jääb ligi 60 000 aadressi turutõrkepiirkondadesse, kuhu kiire interneti jõudmiseks on vaja riigi ja sideettevõtjate koostöös tehtavaid täiendavaid investeeringuid. Maapiirkondades välja ehitatud väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrk võimaldab ettevõtetele, asutustele ja aastaringselt kasutatavatele majapidamistele kuni 1 Gbit/s ühenduskiirust, kusjuures vähemalt 100 Mbit/s ühendus on kättesaadav kõikidele liitunutele.

Mobiilside areng on olnud kiire: kõigis mobiilsidevõrkudes on tagatud väga head või head keskmised ja maksimaalsed andmesidekiirused ning viimase kahe aastaga on mobiilne andmeside muutunud 70% kiiremaks. 2022.–2023. aastatel kasutusele võetud 694–790 MHz ja 24,25–27,5 GHz 5G-sagedusalad toetavad gigabitiühiskonna eesmärkide saavutamist ja 5G-teenuste laiendamist ka hõredamalt asustatud piirkondadesse. Olemasolev tuumvõrk ja mastivõrk loovad tugeva aluse sidetaristu edasiseks tihendamiseks ning uute tehnoloogiate kasutamiseks.

Nutikate võrkude laiaulatuslik kasutuselevõtt nõuab investeeringuid nii 5G/6G spetsiifilisse taristusse kui ka tugijaamade tihedamasse paiknemisse. Eraldi tähtsust omavad servasõlmed, mis võimaldavad lühikest latentsust ja tõhusamat andmetöötlust kohapeal. Kuigi praegu ei ole Eestis teenuseid, mis vajaksid alla 20 ms hilistust, on piirkondade tehnoloogilise arengu toetamiseks oluline vähemalt mõne suurema servasõlme rajamine. Viie aasta perspektiivis võib piisavaks osutuda kaks kuni kolm sõlme suuremates keskustes, kuid aastaks 2030 on sihiks võtta kasutusele kümme servasõlme.

Kogu Eesti on praeguseks kaetud 5G-levialaga, sh turutõrkepiirkonnad, kus sidetaristu on valminud riigi ja ettevõtjate koostöös. 5G autonoomse standardi kasutuselevõtt ning servasõlmede järkjärguline lisandumine võimaldavad rakendada 5G täit potentsiaali – kiiremat andmesidet, madalat latentsust ja reaalaja rakendusi. Kuigi 6G turuletulekut ei ole enne 2030. aastat ette näha, on Eesti selleks ajaks valmis järgmise põlvkonna mobiilside kasutuselevõtuks.

Kui varasemad 4G- ja esimesed 5G-teenused keskendusid peamiselt tarbijarakendustele, siis uusimad sidetehnoloogiad on suunatud kõrgetasemeliste side- ja äriteenuste arendamisele. 5G ja 6G edu ei mõõdetata enam ühenduste arvuga, vaid kasutusjuhtude ja teenuste tegeliku levikuga.

Eestile pakuvad potentsiaali lahendused keskkonna- ja energeetikasektoris, tööstuses, targastes piirkondades, ühendatud mobiilsuses, siseturvalisuses, tervishoius ning ka ringhäälingu vabalevi valdkonnas. Nendes valdkondades uute teenuste arendamine looks selget majanduslikku ja sotsiaalset väärtust.

Uue põlvkonna lairibataristule tuginev innovatsioon annab Eestile võimaluse olla rahvusvahelisel tasandil teerajaja ja toetada majanduse struktuurimuutusi just 5G äriteenuste rakendusvaldkondades. Samal ajal on oluline hoida ja kaitsta internetivabaduse põhimõtteid, et tagada kaasaegsete sisu- ja äriteenuste kättesaadavus kõigile.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamiseks:

- **Toetame väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude arendamist maapiirkondades**, kus sideettevõtjad konkurentsitingimustes ise investeringuid ei tee.
- Toetame Eesti **peamistes transpordikoridorides sidetaristu rajamist**, mis võimaldab luua seal katkematu ja kiire 5G-leviala.
- Soodustame valitud **elu- ja ettevõtluspiirkondade katmist 5G-levialaga**.
- Soodustame **sidevõrkudes servasõlmede** kasutuselevõttu ja arendamist.
- Teeme vajalikud **ettevalmistused 6G-mobiilside kasutuselevõtuks**, kui see tehnoloogia turule tuleb.
- **Soodustame suure avaliku huviga teenuste** kavandamist, analüüsimist ja arendamist.
- Osaleme rahvusvaheliste organisatsioonide töös eesmärgiga **kaitsta internetivabadust**.

3. Sidetaristu toimepidevuse ja turvalisuse kindlustamine

Eesti andmeside välisühenduste pakkujad tagavad täna hea katvuse ja mitmekesisuse, mis toetab sideteenuste toimepidevust ja konkurentsi. Sellest hoolimata peab riik arvestama ettenägematute olukordadega, mis võivad sideühenduste toimimist mõjutada – näiteks Läänemere piirkonnas sagenenud merealuste kaablite kahjustused või alates 2023. aastast igapäevaseks saanud GPS-signaali häired, mille allikad asuvad Venemaal.

Telefoni-, mobiiltelefoni- ja andmesideteenus on Eestis elutähtsad teenused, millele kehtivad ranged toimepidevuse nõuded. Elutähtsa teenuse osutajad – Telia AS, Elisa AS, Tele2 AS ja AS STV – peavad täitma katkestuspiiranguid, tagama teenuse toimimise ka elektrikatkestuse ajal ning koostama regulaarselt riskianalüüsi ja toimepidevuse plaane.

Riigiside ja operatiivside valdkonnas on praeguseks saavutatud ühtne ja selge juhtimine, kus sihtgrupid ja nende vajadused on täpselt määratletud ning teenuste pakkumine on konsolideeritud. Operatiivraadioside taristu on ajakohastatud ning selle tulevikukindlus on tagatud. Samuti on ELi tasandil loodud satelliitside integreeritud Eesti riigiside taristusse, mis tugevdab alternatiivside võimalusi ja vähendab sõltuvust üksikutest teenusepakkujatest. Kuigi senine taristu on olnud töökindel, tuleb arvestada, et osa kasutusel olevast operatiivside tehnoloogiast on elukaare lõppfaasis ning vajab uuendamist, et tagada sideteenuste vastupidavus ja stabiilsus ka tulevikus.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamiseks:

- Soodustame **uute välisühenduste rajamist**.
- Osaleme rahvusvaheliste organisatsioonide töös sidejulgeoleku tagamiseks.
- Loome eeldused **siseriikliku rändluse kiireks kasutuselevõtuks** erakorralise ja sõjaseisukorra ajal.
- **GPS-signaali häirimist ja merekaablite lõhkumist** hoitakse teemana üleval rahvusvahelisel tasandil.
- Töötame välja **sidevaldkonna valge raamatu**, et luua tervikpilt sideteenuste tagamiseks vajalikest taristukomponentidest ja teenustest.
- Töötame välja **riigiside valge raamatu**, et leppida kokku teenuste sihtgrupid, nende vajadused ja nende vastavad sidelahendused.
- Viime **operatiivraadioside ühtsele juhtimisele** ja võtame kasutusele uue tulevikukindla taristu.

- Panustame ELi **IRIS²-süsteemi⁵** väljatöötamisse.

⁵ Projekt IRIS² (Infrastructure for Resilience, Interconnectivity and Security by Satellite).

Lisa 3 – Seonduvad arengukavad

Kui peatükis „Ootused teistele valdkondadele“ selgitatakse välja hädavajalikud teemad ja suunad teisteks arengukavadeks, et saavutada Eesti digiühiskonna 2030. aasta visioon, siis selles peatükis tehakse lisaks kindlaks konkreetsed koostöökohad ja tööjaotus eri arengukavade vahel. Siinkohal on esile toodud neist kõige olulisemate piirjoonte ja sünergiaga arengukavad.

Digiühiskonna arendamine ja eriti digiriigi arendamise suunad on seotud iga valdkonna arengukavaga, sest igas arengukavas kavandatakse valdkondlike digilahenduste ja -teenuste arendamist. Neid puutepunkte pole siinkohal eraldi välja toodud, sest see poleks otstarbekas. Siinne arengukava toetab kõiki teisi sellega, et annab suuna ning sisaldab tugitegevusi kõigi muude poliitikavaldkondade sisese digiarengu sihtide kavandamiseks ja elluviimiseks.

1. Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035

Digiühiskonda saab arendada ainult siis, kui inimestel on oskused ja teadmised, mis toetavad IKT-teenuste tarbimist ja kasutamist. Kehtivas haridusvaldkonna arengukavas on oluline roll digioskuste arendamisel kolmest aspektist:

- baastaseme digikirjaoskuse arendamine kogu elanikkonna seas;
- erialaste digioskuste arendamine;
- infotehnoloogia loomise oskuste arendamine (spetsialistide juurdekasv).

Digioskuste arendamisel kogu ühiskonnas on vaja kasutada digitehnoloogiat ka läbivalt igas õppeastmes ja -suunas, et parandada õppe kättesaadavust. Lisaks on digilahenduste loomisel oluline kasutada ja arendada eesti keelt. Need on hariduse arengukava erifookuste seas.

Kui ülejäänud sihtrühmade digioskuste arendamine on kaetud haridusvaldkonna arengukavas, siis avaliku sektori töötajate digioskuste ja -teadmiste arendamiseks mõeldud tegevused on kaetud siinses arengukavas avaliku sektori digimuutuste võimendamise suunas.

Lisaks on konkreetsed koostöökohad küberturvalisuse alal:

- Küberturbe pädevuse määratlemine – HTM kaasab ja MKM annab sisendi küberturbe pädevuse määratlemisse. Vajaduse korral koostatakse eraldi dokument küberturbe pädevuse määratlemiseks.
- Küberturbe õppematerjalide koostamine – HTM kaasab küberturbeeksperte õppematerjalide koostamisse.

2. Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035

Selles arengukavas rõhutatakse, et majanduskasvu ja arengu peamine eestvedaja on innovatsioon, eriti teadus- ja arendustegevusel põhinev innovatsioon, ning et Eesti ettevõtluskeskkond peab olema rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline. Need sihid on sisuliselt seotud digiühiskonna arengukavaga, sest küberturvalisuse ja digiriigi arendamine peab tuginema uutele teadmistele ja lahendustele (mille üks allikaid on TjA ja vastava võimekuse suurendamine). Seega loob TAIE arengukava alustegureid siinse arengukava edukaks rakendamiseks.

TAIE arengukava katab ka tegevusi ettevõtluskeskkonna arendamiseks, sh ettevõtjatele teenuste arendamiseks, mida sündmusteenuste jt digiriigi suundade vaatenurgast horisontaalselt siinses arengukavas toetatakse.

Digiühiskonna arengukava näeb ette koostöö arendamist IT-sektoriga (sh avatud innovatsiooni ja kogukonna arendamine digiriigi suundades ning koostöö ettevõtetega ka küberturvalisuse suurendamise raames) ja konkreetse valdkondliku TjA toetamist (nii digiriigi kui ka küberturvalisuse alal). Siinne arengukava toetab seega TA ning innovatsiooni ja ettevõtluse üldsihtide saavutamist ühe sektori tasemel.

Samuti on nii digiriigi, küberturvalisuse kui ka ühenduvuse areng osa ettevõtluskeskkonna arengust ning digiriigi edenemine kasvatab kogu majanduse rahvusvahelist konkurentsivõimet. Lisaks on konkreetsed koostöökohad küberturvalisuse alal:

- TAIE mõõdikute määratlemine küberturvalisuse valdkonnas – need tehakse kindlaks küberturbe vastutajate ja ekspertide kaasabil. Vajaduse korral koostatakse eraldi dokument TAIE mõõdikute määratlemiseks küberturvalisuse valdkonnas.
- TAIE programmi koostamine – MKM koostab TAIE kava küberturvalisuse valdkonnas.

Kava kohta küsitakse arvamust riikliku küberturvalisuse poliitika nõukoja liikmetelt.

3. Siseturvalisuse arengukava 2020–2030

Üks tähtis teema, millesse panustavad mõlemad arengukavad, on identiteedihaldus. Siseturvalisuse arengukavas on seatud eesmärgiks luua usaldusväärne, uuenduslik ja inimkeskne identiteedihaldus. Seda aitavad saavutada nii siseturvalisuse kui ka digiühiskonna arengukavaga ette nähtud tegevused – viimane hõlmab digiriigi platvormide tegevussuunda, millega muu hulgas tagatakse digiidentiteedi tulevikukindlus.

Siseturvalisuse arengukavas tegeletakse ka kriiside haldusega, mida siinne arengukava aitab edendada küberintsidentide ja -kriiside haldamise kontseptsiooni koostamisega, mis on kooskõlas üldise riikliku kriisihalduse arendamise kontseptsiooniga. Lisaks kajastatakse siseturvalisuse arengukavas kriisivalmidusega seotud tegevusi, mis toetavad elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamist.

Arengukavas tuuakse küberkuritegevuse vastase võitluse kohta esile ka see, et võitlus küberkuritegude vastu tuleb muuta senisest tulemuslikumaks. Selleks peab koostama tervikpildi küberkuritegevuse valdkonnast ja selle tulevikusuundumustest ning küberkuritegevuse ulatusest, samuti võtma kasutusele kestlikud lahendused, mis suurendavad tõenäosust küberkuriteod avastada, neid tõhusamini menetleda ja nende toimepanija tuvastada. Lisaks on vaja kasvatada elanike ja ettevõtete teadlikkust küberkuritegevusega seotud ohtudest ja nendest hoidumise võimalustest ning luua nüüdisaegsed ja lihtsad võimalused teatada küberkuritegudest ja küberkuriteo katsetest politseile. Nii suurendatakse siseturvalisuse arengukavaga küberruumi ohutust, mis on siinse arengukava üldesmärgi ja 2030. aasta digiühiskonna visiooni üks osa.

4. Riigikaitse arengukava

Siinse arengukava ja riigikaitse arengukava eesmärgid ning tegevussuunad on sünkroonitud ning räägitakse vajadusel läbi riigikaitse arengukava uuendamise käigus. Üksikasjalikumad seosed riigikaitse arengukavaga ei ole avalik teave.

5. Välispoliitika arengukava 2030

Arengukavas käsitletakse põhiteemadena välispoliitika vaatenurgast küber- ja hübriidrünnakuid ning küberkoostöö vajadust teiste riikidega, samuti Eesti rolli kübervaldkonna eeskõnelejana maailmas. Koostöökoht arengukavaga on Eesti panus rahvusvahelisse küberturvalisusesse ja rahvusvaheliste kübervõimete arendamine Eestis. Arengukavas tuuakse esile, et vaja on kohalikke eksperte ning rahalist ja organisatoorset võimet panustada rahvusvahelisse koostöösse (seisukohtade kujundamine, koolitused, arenguabiprojektid, algatused jne). Samuti on oluline arendada rahvusvahelise funktsiooniga organisatsioone ja üksusi (nt NATO CCDCOE, EU CyberNET) ning tuua Eestisse uusi organisatsioone ja üksusi.

Lisa 4 – Mõjuanalüüs

Arengukava mõjud ilmnevad peamiselt järgmistes sihtrühmades:

- Eesti elanikud ja e-residendid ehk digiriigi ja sideteenuste kasutajad;
- erasektor;
- riigiasutused ja kohalikud omavalitsused.

Arengukava kõik tegevussuunad mõjutavad kõiki mainitud sihtrühmasid. Mõjude hindamise peatükis on välja toodud peamised algatused, mis on alates arengukava vastuvõtmisest mõju avaldanud ning anname hinnangu, kuidas edaspidised sihid ja suunad sihtrühmasid mõjutavad.

Digiriigi valdkonna mõjuanalüüs

Mõjuvaldkond	Mõju
Sotsiaalsed ja demograafilised mõjud	<p>TEENUSED</p> <p>Eesti digiriigi areng on oluliselt muutnud riigi ja kodanike omavahelist suhtlust, pakkudes kiireid ja mugavaid digilahendusi. Samas toob digiteenuste laienemine esile ka sotsiaalseid väljakutseid, nagu digitaalse lõhe süvenemine ja vajadus turvaliste lahenduste järele. Kasutajakeskne teenuste arendamine on hädavajalik, et tagada kõigile elanikkonnarühmadele võrdne ligipääs ja vältida sotsiaalset tõrjutust.</p> <p>Digiriigi areng mõjutab ka demograafilisi protsesse, sealhulgas rändemustreid ja rahvastiku paiknemist. E-residentsuse programm meelitab välisettevõtjaid, samas kui kaugelt ligipääsetavad digiteenused võivad elavdada maapiirkondi ja tasakaalustada linnastumist. Erilist tähelepanu vajavad vanemaealised, kellele tuleb pakkuda mugavaid ja lihtsaid lahendusi, et vältida digilõhest tingitud tõrjutust.</p> <p>Sündmuspõhine ja proaktiivne lähenemine avalike teenuste pakkumisel võimaldab jõuda laiemal sihtrühmal senisest lihtsamalt ja väiksema vaevaga. Automatiseeritud teenused parandavad ligipääsetavust ning vähendavad bürokraatiat, võimaldades inimestel saada vajalikke teenuseid ilma keeruliste taotlusprotsessideta. 2024. aasta lõpuks on kasutusele võetud kaheksa sündmusteenust, mis hõlmavad olulisi elusündmusi alates lapse sünnist kuni pensionini. Lisaks on teenustega rahulolu märkimisväärselt kasvanud ning 2024. aastal lansseeriti riiklik mobiilirakendus, mis parandab veelgi teenuste leitavust ja kasutusmugavust.</p> <p>ANDMED JA TEHISINTELLEKT</p> <p>Andmete ja tehisintellekti laialdasem kasutamine Eesti avalikus ja erasektoris toob kaasa olulisi sotsiaalseid muutusi, mõjutades inimeste igapäevaelu, töökorraldust ja suhtlust riigiga. Kasutajakesksete digiteenuste arendamine vähendab halduskoormust ning võimaldab inimestel kiiremat ja mugavamat ligipääsu avalikele teenustele. Samas seab see kõrgemad nõuded digikirjaoskusele ning võib süvendada digilõhet, kui osa elanikkonnast – näiteks eakad või madalama sotsiaalmajandusliku staatusega inimesed – ei suuda uute lahendustega sammu pidada. Seetõttu on oluline, et uute tehnoloogiate kasutuselevõtt toimuks kaasavalt, pakkudes toetavaid meetmeid ja digiharidust kõigile ühiskonnagruppidele.</p> <p>Demograafilisest vaatest võib tehisintellekti ja andmepõhiste lahenduste kasutuselevõtt toetada rahvastikuprotsesse, leevendades näiteks tööealise elanikkonna vähenemisest tingitud väljakutseid. Kuna generatiivne tehisintellekt ja automatiseeritud andmetöötlus võivad aidata tõsta tööjõutootlikkust üle 8% aastas, võib see vähendada vajadust täiendava tööjõu järele ning suurendada tööjõu efektiivsust ka vananeva rahvastiku tingimustes. Samuti loob see võimalusi paindlikumaks töökorralduseks, võimaldades inimestel töötada sõltumata</p>

	<p>geograafilisest asukohast, mis omakorda võib aidata kaasa regionaalse ebavõrdsuse vähendamisele ja elu kvaliteedi paranemisele maapiirkondades.</p> <p>Andmepõhine juhtimine ja tehisintellekti laialdasem rakendamine ka ühiskonna usaldust riigi vastu. Kui andmekorraldus on läbipaistev ja inimestel on kontroll oma andmete kasutamise üle, suureneb usaldus digiriigi ja uute tehnoloogiate vastu. 2024. aastal otsustas Vabariigi Valitsus, et andmejälgija rakendamine muutub kohustuslikuks, tagades kodanikele parema ülevaate nende andmete kasutamisest. Lisaks on andmenõusolekuteenust kasutatud 2024. aastaks enam kui 1 000 000 korral, võimaldades inimestel oma andmeid turvaliselt jagada erasektoriga. Samuti on märkimisväärselt paranenud avaandmete kättesaadavus, sest teabeväravas avalikustatud andmestike arv kasvas 905 võrra. See võimaldab paremat andmepõhist otsustamist ja soodustab innovatsiooni nii avalikus kui ka erasektoris.</p> <p>ÜHENDUVUS</p> <p>Arengukava tegevused loovad eeldused taskukohaste sideteenuste pakkumiseks ja võimaldavad ka väiksema sissetulekuga elanikurühmadel saada osa infoühiskonna pakutavatest teenustest. Kvaliteetse ühenduse tagamine maapiirkondades aitab tagada võrdseid võimalusi ja parandada tööhõivet, vähendab noorte lahkumist suurlinnadesse ning soodustab tööhõivest osavõttu liikumispuudega inimestel.</p>
<p>Riigi julgeolek ja rahvusvahelised suhted</p>	<p>VÄLISKOOSTÖÖ DIGIRIIGI JA KÜBERTURVALISUSE VALDKONNAS</p> <p>Eesti on rahvusvaheliselt tunnustatud partner digiarengus ning küberkoostöö suunamisel, panustades ulatuslikult erinevatesse rahvusvahelistesse algatustesse ning tehes koostööd enam kui 130 riigiga. Eesti digitaalne infrastruktuur ja lahendused on globaalselt tunnustatud ning meie digiriik teenindab lisaks kohalikele elanikele ka üle 100 000 e-residenti ja rohkem kui 30 000 välisettevõtet. Eesti aktiivne osalus rahvusvahelistes digiarengu algatustes aitab kaasa nii meie majanduskasvule kui ka julgeolekule.</p> <p>Rahvusvaheline küberkoostöö ja julgeolek Eesti digiriigi ja tehnoloogilise innovatsiooni areng on tugevalt seotud rahvusvahelise tehnoloogiakeskkonnaga, sealhulgas suurettevõtete platvormidega. Seetõttu on kriitilise tähtsusega, et Eesti säilitaks paindliku ja kohanemisvõimelise digipoliitika, mis tagab meie riigi andmetöötluste, digilahenduste ja küberturvalisuse pikaajase vastupidavuse. Eesti osaleb aktiivselt ELi, Põhjala ja Balti regiooni poliitikakujundamises, tagades rahvusvaheliste standardite ja lahenduste ühildatavuse.</p> <p>Globaalne koostöö ja digiriigi eksport. Eesti digilahendused on tõestatult kasulikud ka rahvusvahelisel tasandil ning väliskoostöö edendamine on jätkuvalt prioriteetne. Oluline on tagada, et Eesti elanikud ja ettevõtjad saaksid digiteenuseid kasutada ka välisriikides, vältides paberipõhist asjaajamist. Euroopa Liidus arendatavad uued platvormid, nagu Single Digital Gateway ja EU Digital Identity Wallet, võivad selles osas olulist rolli mängida, kuid nende edukus sõltub kasutajamugavusest ja laialdasest aktsepteerimisest.</p> <p>IKT TARISTU KESTLIKKUS</p> <p>Julgeoleku ja geopoliitilises kontekstis oleme arengukava uuendamise ajal uues reaalsuses. Sõda Ukrainas on näidanud digiriigi haavatavusi ning lähiaastate sihiks on tagada kogu digiriigi, sh IKT taristu hukukindlus. Riigid peavad tagama, et digitaalsed avalikud teenused ja infrastruktuur on kaitstud füüsilise hävitamise eest, mis tuleneb nende digitaalsete teenuste toimimisest piiratud füüsilises ruumis. See tähendab, et vähemalt osa infrastruktuurist paigutatakse väljaspoole oma territoriaalsetest piiridest. Oluline on suurendada teenuste pilvekõlblikkust, et tagada nende toimimine ka erinevate kriiside kontekstis.</p>

	<p>ÜHENDUVUS</p> <p>Usaldusväärse sidetaristu rajamine võimaldab tagada Eesti ja Euroopa Liidu ning NATO liitlaste julgeoleku.</p>
Majandus	<p>DIGIRIIK</p> <p>Nutikalt valitsetud riik vähendab riigi ülalpidamise kulutusi. Koostöö arendamine eraettevõtlusega digilahenduste loomisel ärgitab eraettevõtlust ja uuenduslikkust ning panustab majanduskasvu. Avatud innovatsiooni raames saab erasektoriga koostöös tehtud lahendusi kergemini kohandada, mistõttu on neid ka lihtsam ekspordida ja nad suurendavad majanduskasvu.</p> <p>ANDMED JA TEHISINTELLEKT</p> <p>Andmepõhise ühiskonna majandusmõjude hindamisel on keskne roll andmete ja tehisintellekti laialdasel rakendamisel, mis aitab tõsta tootlikkust, vähendada halduskoormust ning luua uusi äri võimalusi. Eesti eesmärk kahekordistada majandust aastaks 2035 eeldab andmemajanduse ja tehisintellekti kasutamist kõigis sektorites. Generatiivse tehisintellekti rakendamine võib kasvatada tööjõutootlikkust üle 8% aastas, mis tähendab märkimisväärset panust majanduskasvu. Lisaks võimaldab parem andmete avalikustamise ja taaskasutamise praktika suurendada avalikmetade valdkonna majanduslikku mõju, mis juba praegu ulatub üle 400 miljoni euro aastas. Samuti aitab riigi ja erasektori tõhus andmepõhine koostöö luua tugeva innovatsioonikeskkonna, mis toetab uute tehnoloogiate ja ärimudelite arendamist.</p> <p>Andmepõhise ühiskonna majanduslikud mõjud ilmnevad ka halduskoormuse vähenemises ja ressursside tõhusamas kasutamises. Näiteks võib andmete ühekordse küsimise ja mitmekordse kasutamise põhimõtte rakendamine vähendada ettevõtjate halduskoormust kuni 70%, mis võimaldab kokku hoida ligi 200 miljonit eurot aastas. Avaliku sektori organisatsioonide süsteemne andmehaldus ja -analüüs aitavad optimeerida teenuste osutamist ning suurendada avaliku sektori tõhusust. Lisaks loob investeeringute suurendamine arvutusvõimsuse taristusse paremad tingimused teadus- ja arendustegevuseks ning kiirendab uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõttu nii avalikus kui ka erasektoris. Nende tegurite koosmõju aitab kujundada Eestist juhtiva andmemajanduse ja kõrge halduskvaliteediga riigi maailmas.</p> <p>DIGIOSKUSED</p> <p>Digioskuste nappus pärsib tehnoloogilist innovatsiooni ja majanduse konkurentsivõimet, suurendades tööjõuturul palgasurvet ning piirates ettevõtete kasvu. Avalikus sektoris takistab see teenuste efektiivsust ja digipöörde elluviimist ning uute tehnoloogiate süsteemset kasutuselevõttu.</p> <p>Puudulikud digioskused süvendavad sotsiaalmajanduslikku ebavõrdsust ja vähendavad tööhõivet, pidurdades maksutulust ja majanduskasvu. Strateegiline digioskuste arendamine, koostöö ning täiend- ja ümberõppevõimalused on võtmetegurid, mis toetavad innovatsiooni ja tagavad Eesti majanduse kestliku arengu.</p> <p>KÜBERTURVALISUS</p> <p>Küberturvalisuse kõrge usaldusväärsuse tagamine on Eesti digimajanduse jätkusuutlikkuse ja konkurentsivõime jaoks kriitilise tähtsusega. Kuna järjest enam ettevõtteid ja teenuseid liigub digikeskkonda, võib küberohtude alahindamine kaasa tuua märkimisväärseid majanduslikke kahjusid, sealhulgas andmelekked, teenuste katkemisi ja mainekahju, mis mõjutab nii kohalikke ettevõtteid kui ka välisinvesteeringute atraktiivsust. Kui usaldus e-teenuste vastu väheneb, võivad nii kodanikud kui ka ettevõtted hakata hoiduma nende kasutamisest, mis omakorda pärsib majanduse digipööret ja innovatsiooni. Seega on küberturvalisusesse</p>

	<p>investeeringud mitte pelgalt turvariskide maandamine, vaid ka strateegiline samm majanduskasvu ja -stabiilsuse tagamiseks.</p> <p>Kuna küberrünnakud muutuvad keerukamaks ja sihitumaks, peavad ettevõtted ja riik koos töötama tugevama küberkeskkonna arendamisel. Turvalise küberkeskkonna loomine toetab nii kohalike ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet kui ka Eesti positsiooni digitaalse majandusruumi usaldusväärse partnerina. Riiklikult tuleb tagada küberturvalisuse alaste regulatsioonide selgus ja nende proportsionaalne rakendamine, et vältida liigset halduskoormust ettevõtetele, kuid samal ajal kindlustada majanduse kaitstus kasvavate ohtude eest. Pikemas perspektiivis aitab küberturvalisuse tugevdamine kaasa investeeringumiskindlusele ja digitaalse innovatsiooni laiemale kasutuselevõtule, muutes Eesti veelgi atraktiivsemaks digimajanduse ja tehnoloogia arengukeskkonnaks.</p> <p>ÜHENDUVUS</p> <p>Arengukavaga soodustatakse investeeringute tegemist sidevaldkonnas nii kaabelvõrkude ehitamiseks kui ka uue põlvkonna mobiilsidevõrkude (5G ja 6G) kasutuselevõtuks. Kavandatavad riiklikud meetmed toetavad ehitamist ja arendamist piirkondades, kus eraettevõtted seda omal algatusel ei tee, kuna see pole neile majanduslikult tasuv.</p> <p>5G-võrkude kiire ja kulutõhus kasutuselevõtt edendab uuenduslike teenuste ja tootmisviiside arendamist ning kasutamist. 5G-võrkude tulek muudab märgatavalt senist infoühiskonna toimimist, luues uued võimalused pakkuda teenuseid senisest veelgi automatiseeritumalt ja tõhusamalt. Teenuste pakkumiseks ja kasutamiseks on vaja uuendada seadmeid nii teenuse pakujatel kui ka tarbijatel.</p> <p>Väga suure läbilaskevõimega võrkude kasutuselevõtt maapiirkondades võimaldab uut arenguhüpet ka põllumajanduses ja loomakasvatustes: nt põllumaa seisundi jälgimine tehnoloogialahenduste kaudu, väetamine ainult vajaduse korral ning võimalikult vähesel määral võimaldab säästa kulusid.</p>
Keskkond	<p>DIGIVALDKONNA ROHEPÕÖRE</p> <p>Arengukava tegevused aitavad keskkonda hoida kahel moel. Esiteks asendab digilahenduste kasutamine vajaduse tarbida füüsilisi lahendusi (nt digiteenused kaotavad paberavaldused ja füüsiliselt kohalesõitmise vajaduse).</p> <p>Samuti on vaja digilahendusi endid nn rohestada – võtta kasutusele üha keskkonnahoidlikumaid lahendusi, mis tarbivad vähem ressursse (nt päikeseenergiaal töötavaid servereid). Digiriigi arendamiseks ja haldamiseks valitakse võimaluse korral keskkonnasäästlikem lahendus. See suund on seatud digiriigi arenguhüpete kavas.</p> <p>Lisaks vähendab avalike digiteenuste parem kättesaadavus ja kasutatavus inimeste sundliikumist ning keskkonnamõju. Digiriigi serverite vajadused on keskselt osutatud teenuste korral tipphetkedel hajutatud üle haldusalade, mistõttu on vaja vähem enda servereid, nende haldust ja omaenda andmekeskusi.</p> <p>Samas tuleks hinnata digiriigi mõju energiakasutusele, kasvuhoonegaaside emissioonile jne, et olla kindel netomõjus.</p>
Regionaalareng	<p>TEENUSED</p> <p>Tänu avalike teenuste digitaliseeritusele on äärealadel elavatel inimestel aina parem ligipääs avalikele teenustele. Väheneb vajadus koonduda teenuste kättesaamiseks elama suurematesse linnadesse, samuti võimaldab parem kaugtöö toetamine töötada ja elada väiksemates Eestimaa paikades.</p> <p>Sündmusteenuste arendamisel väheneb lõhe riigi- ja KOVide teenuste vahel –</p>

	<p>teenused tuuakse inimese jaoks ühte kasutajateekonda hoolimata sellest, kas neid pakub riigiasutus või KOV, ühtlustades teenuste kvaliteeti.</p> <p>Muutuva avaliku sektori rolli kaudu muutub ka kohaliku omavalitsuse osatähtsus – olla elanikele pigem partner kohalikkude elu puudutavate otsuste tegemisel ja nõuandja sobivate teenuste väljavalimisel.</p> <p>ÜHENDUVUS Riiklike toetusmeetmete abil rajatavad juurdepääsuvõrgud ja 5G- baastaristu mõju regionaalarengule on positiivne, parandades nii elukvaliteeti kui ka maapiirkondade konkurentsivõimet. Kvaliteetsete sideühenduste olemasolu kõikjal Eestis toetab inimeste kaugtöövõimalusi, parandab riigi pakutavate digiteenuste kättesaadavust ning suurendab tehnilist valmisolekut osaleda ka kaugõppes. Samuti kasvab maapiirkondade ettevõtete konkurentsivõime.</p>
Riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse ülesanded ning töökorraldus	<p>IKT ÜLERIIGILINE JUHTIMINE Senine IKT juhtimine on olnud hajus, kus iga valitsemisala arendab ja haldab oma digiteenuseid suure autonoomiaga. See on toonud kaasa dubleerimist, ebaühtlase kvaliteedi ja kasvanud kulud, samas kui keskselt pakutavate toetuste hulk on vähenenud. Ressursside piiratuse tõttu on vaja leida tõhusam ja jätkusuutlikum viis riigi IKT-korralduseks. Uuendatud arengukavas on prioriteedina toodud välja uue IKT üleriigilise juhtimismudeli väljatöötamine, mis parandab riigivalitsemist, muutes digiteenused tõhusamaks, läbipaistvamaks ja kuluefektiivsemaks. See võimaldab vähendada dubleerimist, suurendada andmekogude taaskasutust ning paremini suunata IKT-investeeringuid.</p> <p>Samuti tagab see selgema ülevaate avaliku sektori IT-kuludest ja projektidest, aidates optimeerida eelarvet ning maandada tehnoloogilisi riske. Erasektori suurem kaasamine toetab innovatsiooni ja tõstab Eesti digiriigi konkurentsivõimet, võimaldades pakkuda paremaid ning kasutajasõbralikumaid e-teenuseid.</p> <p>TEENUSED Nii avalike teenuste kui ka poliitikakujundamise otsuseid tehakse tänu paremale teenusejuhtimisele üha rohkem (seire)andmete põhjal. Sündmus- ja proaktiivsete teenuste pakkumiseks peavad riigiasutused ja KOVid paljuski ümber mõtestama ja kujundama senise avalike teenuste pakkumise praktika, sh tegema praegusest rohkem koostööd. Sündmus- ja proaktiivsete teenuste kasutuselevõtt suurendab riigi tõhusust, kuna teenuseid sihistatakse täpsemini ning vähendatakse liigset bürokraatiat.</p> <p>ÜHENDUVUS Sidevaldkonna muutumine ühiskonnas kõikehõlmavaks baastaristuks teenuste pakkumisel ja tootmise korraldamisel tähendab vajadust tagada tõhus konkurents ja veelgi parem järelevalve sideettevõtjate ning sidetehnoloogia tootjate üle.</p>

Lisa 5 – Kaasamine

Arengukava koostamiseks alustati eelarutelusid 2019. aasta septembris ning koostamine kestis kuni 2021. aasta maini, mil korraldati avalik konsultatsioon ja kooskõlastus arengukava tervikeelnõule.

Arengukava muutmisevajaduse hindamise protsessi kaasati partnereid ja eksperte nii avalikust sektorist, erasektorist kui ka kolmandast sektorist. Arengukava muutmisevajadusteks ei tellitud eraldi vahehindamist analüütilise tööna, kuid puudused on ilmsed ning täiendavalt viidi muutmisevajaduse välja selgitamiseks läbi ekspertintervjuusid, temaatilisi töötubasid ning küsiti tagasisidet kirjaliku küsimustiku teel.

Lisaks DÜAK2030 uuendamise ettevalmistamisele on 2023 – 2024 koostamisel erinevad valdkondlikud valged raamatud/muud strateegilised dokumendid, mille koostamisel on tehtud kaasamist ja koostööd vastava valdkonna partneritega. Olulised osapooled on kaastatud erinevate tasandite koostöövormides ja võrgustikes, kus arengukava uuendamist on arutatud ühiselt ja teemapõhiselt.

Sisendi kogumiseks viidi partnerite seas läbi küsitlus, et saada tagasisidet valdkonna arengutest, nende mõjudest ning ettepanekuid, kuidas neid teemasid arengukava tasemel kajastada ja juhtida. Täiendavalt viidi läbi neli töötuba: personaalse riigi, digioskuste, regionaalse digivõimekuse ja side ning ettevõtluse teemadel.

Riigikantseleile esitleti arengukava uuendamise ettepanekut eelkonsultatsiooni saamiseks enne 12.04.2024 juhtkomisjoni toimumist. Samuti on Riigikantselei juhtkomisjoni liige. Riigikantselei ettepanekutega on uuendamise ettepanekus arvestatud.

Pikemat arengukava eelnõud tutvustati juhtkomisjonile 16.12.2024 ning küsiti ka kirjalikku tagasisidet. Enne avalikku kooskõlastust ja konsultatsiooni viidi ettepanekud eelnõusse sisse. Uuemat lühendatud eelnõu versiooni tutvustati 8.12.2025 toimunud arengukava juhtkomisjoni ja haldusalade IT juhtide võrgustiku ühisel kohtumisel. Seati tähtaeg ka kirjaliku tagasiside esitamiseks.

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu.

Kaasamise ülevaade on leitav: [Arengukava uuendamine 2024 | Justiits- ja Digiministeerium](#)